

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА СТРУКТУРУ ЕКСПОРТУ ТА СПОЖИВАННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ

© 2016 ПЕТКОВА Л. О., ПАЛАМАРЧУК Д. М., ВДОВИЧЕНКО Ю. В.

УДК 339.92

Петкова Л. О., Паламарчук Д. М., Вдовиченко Ю. В. Вплив європейської інтеграції на структуру експорту та споживання доданої вартості: досвід Польщі для України

Мета статті полягає в дослідженні участі Польщі в глобальних ланцюгах створення вартості в контексті європейської інтеграції та використання цього досвіду для України. Праці багатьох дослідників вказують на значне поширення у світовій економіці такого явища, як глобальні ланцюги створення вартості. Інтеграція в ці структури сприяє економічному зростанню, зайнятості та сталому розвитку країн. Дослідження виявило високі темпи зростання рівня інтеграції польської економіки в глобальні ланцюги створення вартості. До того ж, і до, і після вступу Польщі в ЄС обсяги імпорту доданої вартості з-за меж ЄС зростали значно вищими темпами, ніж відповідний імпорт з ЄС. Аналіз структури експорту Польщі вказав на його переформатування в бік зростання питомої ваги середньо- та високотехнологічної продукції. Виявлено, що найдинамічніше в структурі експорту зростала частка саме цієї продукції, у виробництві якої питома вага іноземної доданої вартості була найбільшою. Перспективою подальших досліджень у даній сфері є ідентифікація ефективного інструментарію забезпечення оптимальної форми інтеграції України в глобальні ланцюги створення вартості.

Ключові слова: європейська інтеграція, глобальні ланцюги доданої вартості, експорт, структура споживання, високотехнологічна продукція.
Рис.: 4. Табл.: 2. Бібл.: 13.

Петкова Леся Омелянівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародної економіки та бізнесу, Черкаський державний технологічний університет (бульвар Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна)

E-mail: l_petkova@ukr.net

Паламарчук Дмитро Миколайович – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри міжнародної економіки та бізнесу, Черкаський державний технологічний університет (бульвар Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна)

E-mail: dmytropalamarчук@gmail.com

Вдовиченко Юрій Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу, Черкаський державний технологічний університет (бульвар Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна)

E-mail: yv_v@ukr.net

УДК 339.92

UDC 339.92

Петкова Л. О., Паламарчук Д. М., Вдовиченко Ю. В. Влияние европейской интеграции на структуру экспорта и потребления добавочной стоимости: опыт Польши для Украины

Целью статьи является исследование участия Польши в глобальных цепях создания стоимости в контексте европейской интеграции и использование этого опыта для Украины. Труды многих исследователей указывают на широкое распространение в мировой экономике такого явления, как глобальные цепи создания стоимости. Интеграция в эти структуры способствует экономическому росту, занятости и устойчивому развитию стран. Исследование выявило высокие темпы роста уровня интеграции польской экономики в глобальные цепи создания стоимости. К тому же, и до, и после вступления Польши в ЕС объемы импорта добавленной стоимости из-за пределов ЕС росли более высокими темпами, чем соответствующий импорт из ЕС. Анализ структуры экспорта Польши отображает его переформатирование в сторону роста удельного веса средне- и високотехнологичной продукции. Выведено, что наиболее динамично в структуре экспорта росла доля именно той продукции, в производстве которой удельный вес иностранной добавленной стоимости был наибольшим. Перспективой дальнейших исследований в данной сфере является идентификация эффективного инструментария обеспечения оптимальной формы интеграции Украины в глобальные цепи создания стоимости.
Ключевые слова: европейская интеграция, глобальные цепи добавочной стоимости, экспорт, структура потребления, високотехнологическая продукция.
Рис.: 4. Табл.: 2. Библ.: 13.

Петкова Леся Емельяновна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой международной экономики и бизнеса, Черкасский государственный технологический университет (бульвар Шевченко, 460, Черкасы, 18006, Украина)

E-mail: l_petkova@ukr.net

Паламарчук Дмитрий Николаевич – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры международной экономики и бизнеса, Черкасский государственный технологический университет (бульвар Шевченко, 460, Черкасы, 18006, Украина)

E-mail: dmytropalamarчук@gmail.com

Вдовиченко Юрий Владимирович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики и бизнеса, Черкасский государственный технологический университет (бульвар Шевченко, 460, Черкасы, 18006, Украина)

E-mail: yv_v@ukr.net

Petkova L. O., Palamarчук D. M., Vdovychenko Yu. V. The Impact of the European Integration on the Structure of Exports and Consumption of Value Added: the Polish Experience for Ukraine

The article is aimed at studying the Poland's participation in the global value chains in the context of the European integration and using this experience for Ukraine. Many publications by numerous researchers point out such widespread phenomenon in the world economy, as global value chains. An integration into these structures contributes to economic growth, employment and sustainable development of countries. A studying of alike publications revealed fast growth of the level of integration of the Polish economy into the global value chains. In addition, both before and after the accession of Poland to the EU, volumes of imports of the value added from outside the EU grew at a higher rate than the corresponding imports from the EU. An analysis of the structure of Polish exports displays its reformatting towards growth of the ratio of medium-and high-tech products. It is found that the fastest growing proportion in the structure of exports belonged to the products, in the production of which the ratio of the foreign value added was the highest. Prospect for further research in this direction will be identifying effective tools to ensure the optimal form of Ukraine's integration into the global value chains.

Keywords: European integration, global value added chains, exports, structure of consumption, high-tech products.
Fig.: 4. Tabl.: 2. Bibl.: 13.

Petkova Lesia O. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University (460 Shevchenka Blvd., Cherkasy, 18006, Ukraine)

E-mail: l_petkova@ukr.net

Palamarчук Dmytro M. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University (460 Shevchenka Blvd., Cherkasy, 18006, Ukraine)

E-mail: dmytropalamarчук@gmail.com

Vdovychenko Yuriy V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University (460 Shevchenka Blvd., Cherkasy, 18006, Ukraine)

E-mail: yv_v@ukr.net

Європейський вектор розвитку України визначив основу економічної політики країни в останні три роки. Зовнішньоекономічний вектор державної політики регламентований активним впровадженням норм і принципів, визначених Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС. Відповідні зміни законодавчого та нормативного регулювання призначені перш за все для активізації зовнішньоекономічної діяльності України. Результативність їх впровадження вимірюється показниками динаміки міжнародної торгівлі, інвестиційної діяльності тощо. Разом з тим, економіка України потребує системної структурної трансформації, що дозволить підвищити технологічність, покращити якість економічного розвитку та посилити міжнародну конкурентоспроможність.

Сучасна хвиля глобалізації характеризується посиленням взаємозалежності національних економік, що знаходить своє відображення в розширенні глобальних ланцюгів створення вартості (ГЛСВ). Далеко не всі країни та фірми однаково вирають від зазначених процесів, що безпосередньо має як економічні, так і політичні наслідки. Показовим у цьому контексті є досвід сусідньої Польщі, що має значні успіхи в соціально-економічному розвитку, які, тим не менше, відхиляються від очікуваних ефектів євроінтеграції та, відповідно, потребують коригування економічної політики. Отже, встановлення можливих негативних наслідків прискореної економічної інтеграції України, як країни з трансформаційною економікою до більш розвинутих та успішних країн Європи та світу, врахування досвіду європейської інтеграції Польщі, формулювання практичних завдань структурної трансформації економіки України, здатної підвищити якість включення до ГЛСВ, визначили актуальність та тематичну спрямованість даної роботи.

Метою статті є вивчення впливу європейської інтеграції на участь Польщі в глобальних ланцюгах створення вартості та визначення на основі цього досвіду структурних пріоритетів трансформації вітчизняної економіки.

Дослідженню проблематики ГЛСВ приділяється все більше уваги в зарубіжному та вітчизняному науковому та експертному середовищі. До числа найбільш значимих публікацій останнього часу слід віднести праці Д. Тагліоні (D. Taglioni), Д. Вінклер (D. Winkler) [10], Ш. Стеффенсон (Sh. Stephenson) [9], українських дослідників І. Гужви, В. Онищенко, І. Іванова, Л. Самойленко [1–3], численні аналітичні звіти міжнародних організацій, зокрема, Світового банку (СБ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світової організації торгівлі (СОТ) [6–8, 13]. Але прискорена динаміка світового економічного простору, геоекономічні та геополітичні зрушення останнього часу обумовлюють посилення наукового інтересу до зазначеної проблематики та її поглибленого вивчення з позиції національних інтересів України.

У доповіді по світовій торгівлі «Торгівля і розвиток: останні тенденції та роль СОТ», виданої у 2014 р. Світовою організацією торгівлі, визначені основні тенденції розвитку світової економіки та торгівлі. Однією з чотирьох домінуючих тенденцій останніх 10–15 років

названо поширення ГЛСВ, у межах яких товари, рухаючись від країни до країни, проходять шлях від сировини, напівфабрикатів, вузлів та компонентів до готової для кінцевого споживання продукції. Поява таких способів виробництва дозволила країнам спеціалізуватися не лише на виробництві готової продукції, але і на окремих технологічних процесах чи виробництві компонентів. Це, своєю чергою, значно розширює можливості інтеграції країн у світову економіку [13, с. 78–128]. Існування ГЛСВ за сучасних умов означає не просто розвиток міжнародної торгівлі товарами та послугами, а і прискорення транскордонних переміщень ноу-хау, інвестиційного та людського капіталу. Поширеною є думка, що рух ноу-хау вздовж виробничих ланцюгів визначає ті безпрецедентні можливості, які отримують фірми і країни, залучені до них [10, с. 11].

Щодо територіальної організації, то деякі дослідники стверджують, що ГЛСВ мають, здебільшого, регіональний характер. Найзначніші концентрації ГЛСВ спостерігаються в Північній Америці, Європі та Східній Азії. Регіональний характер ГЛСВ є, одночасно, і наслідком більш тісних економічних відносин між країнами одного регіону, і причиною їх подальшої економічної інтеграції [9]. Розглянемо результативність регіональної економічної інтеграції та залученості до ГЛСВ на прикладі Польщі.

Дослідження, виконані в рамках ОЕСР, підтверджують високі темпи інтеграції економіки Польщі до ГЛСВ. Так, протягом 1995–2011 рр. середні темпи приросту показників інтеграції становили 15,9%, що перевищує відповідні показники розвинутих країн (8%) та країн, що розвиваються (13,1%) [6, 7]. Важливо з'ясувати, наскільки вагомим був вплив чинників європейської інтеграції в цьому процесі.

Польща стала членом ЄС у 2004 р., і, враховуючи доручення до умов митного союзу (спільний зовнішній тариф, відсутність бар'єрів у взаємній торгівлі), логічним було б очікувати виникнення ефектів «створення торгівлі» та «відхилення торгівлі», що передбачаються теорією інтеграції. Ефект «створення торгівлі» передбачає переорієнтацію з внутрішнього виробника на виробника інших країн митного союзу (у випадку якщо внутрішня продукція внаслідок зникнення митного бар'єру виявилася менш конкурентною). Ефект «відхилення торгівлі» передбачає збільшення імпорту з країн союзу за рахунок скорочення аналогічного імпорту з третіх країн (тобто, внаслідок дії зовнішнього тарифу навіть більш конкурентний товар з третіх країн програє боротьбу товару, що виробляється в митному союзі).

Дослідження динаміки споживання в Польщі за період 1995–2011 рр. відображає значне зростання його сукупного обсягу (у 3,8 разу – до 467,3 млрд дол. США). У розрізі країн походження доданої вартості спожитих благ спостерігалася схожа динаміка часток Польщі, країн ЄС та третіх країн, з деяким випередженням темпів приросту часток країн ЄС та інших країн світу (рис. 1).

Упродовж періоду дослідження спостерігалися вищі темпи приросту імпортової доданої вартості, що привело до переформатування структури споживання

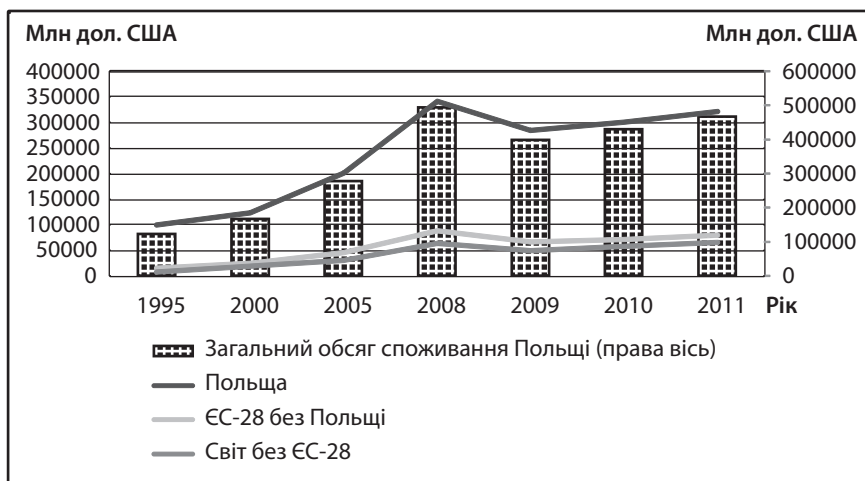

Рис. 1. Динаміка обсягів споживання доданої вартості в Польщі за країнами походження, млн дол. США

Джерело: складено за даними [11].

Польщі в розрізі країн – виробників спожитих благ. За 1995–2011 рр. частка доданої вартості національного походження скоротилася з 81,3 до 68,8%, частка ЄС збільшилася з 12,5 до 17,1%, частка доданої вартості походженням з інших країн світу зростає з 6,2 до 14,1% (рис. 2). Загалом, у 1995 р. обсяг спожитої економікою Польщі іноземної вартості становив 22,8 млрд дол. США, у 2011 р. – 145,8 млрд дол. США, а загальний обсяг споживання Польщі, відповідно, – 122,4 та 467,3 млрд дол. США [11]. Загальне зростання частки іноземної доданої вартості становило 1,7 разу (з 18,7% у 1995 р. до 31,2 у 2011 р.).

Отже, можна стверджувати про незначне зростання відносних показників споживання в Польщі продукції виробників ЄС у період після 2004 р. – 0,4 п. п. проти 4,2 п. п. за попереднє десятиліття. Разом з тим, більш суттєвим стало підвищення відносних показників торгівлі з країнами поза межами митного союзу: зростання на 4,7 п. п. до входження та 3,2 п. п. після входження до ЄС.

Середньорічні темпи приросту обсягів споживання доданої вартості в розрізі секторів економіки ілюструють значне перевищення споживання імпоротної

доданої вартості над аналогічними темпами приросту національно створеної доданої вартості (табл. 1).

Також з 1995 р. по 2011 р. відбулися зміни галузевої структури споживання, що відображає посилення ролі сучасної сфери послуг та відносне скорочення споживання продукції традиційних галузей. Так, найвищі темпи приросту відносних показників зафіксовані в секторі бізнес-послуг. Одночасно, найвищі темпи скорочення відносних значень спостерігались у харчовій промисловості, аграрному виробництві, наданні суспільних та персональних послуг.

Траєкторія змін структури доданої вартості польського експорту, в цілому, схожа до відповідних змін структури споживання. Відбулося розширення частки країн ЄС у структурі доданої вартості експорту Польщі – з 10,6 до 17,3%, ще більшою мірою зростає частка решти країн світу – з 5,4 до 15% за період дослідження (рис. 3).

Середньорічний приріст доданої вартості походженням з інших країн у структурі вартості польського експорту в період дослідження (1995–2011 рр.) за всіма секторами економіки був вищим за приріст обсягів доданої вартості польського походження. За даними ОЕСР, у 1995 р. обсяг експортованої іноземної вартості стано-

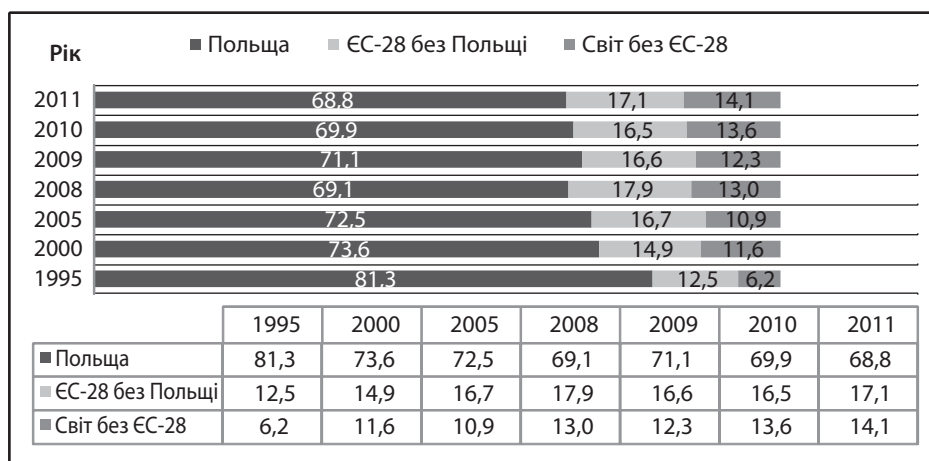

Рис. 2. Структура споживання доданої вартості в Польщі за країнами її походження, %

Джерело: складено за даними [11].

Галузева структура та динаміка спожитої доданої вартості Польщі

Вид діяльності	Походження спожитої Польщею доданої вартості, млн. дол. США (2011 р.)			Середньорічний приріст за 1995 – 2011 рр.,%		
	Польща	ЄС-28 без Польщі	Світ без ЄС-28	Польща	ЄС-28 без Польщі	Світ без ЄС-28
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	12039,2	2404	2265,3	3,1	7,9	8,5
Добувна промисловість	1007,6	170,4	784,9	4,1	4,4	9,8
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	24466,4	7829,9	5915,2	4,7	10,2	11,7
Текстильне виробництво	1739,9	2590,6	3774,1	0,3	7,2	17,2
Деревообробна промисловість, поліграфія	2587,6	1582	724,6	4	8,4	11,8
Хімічна промисловість, виробництво неметалевих виробів	6961,7	6702,9	6310,1	6,9	11,4	16,3
Металургія та виготовлення виробів з металів	2477,1	1723,8	1166	10,8	13,7	18,2
Машини та обладнання, включені до інших угруповань	1429,3	4631,8	2451,3	0,5	9,4	14,1
Виробництво електронної та оптичної продукції	1814,8	3952,9	5595,5	4,7	11	15,6
Транспортне устаткування	2991	6215,6	3317,8	4,1	11,2	15,2
Виробництво, включене до інших угруповань; переробка	2658,8	2105,8	2486,1	7,7	15,5	23,1
Постачання електрики, газу та води	8633,3	1104,6	1997,4	6,4	8,7	12,9
Будівництво	45767,8	8702,7	7374,3	8,1	9,4	13,6
Бізнес послуги	118072	23500,7	16711,7	10,2	13,1	16,3
Комунальні, соціальні та персональні послуги	88904,7	6793,5	4885,6	7,4	10,9	13,2
Усього	321551,2	80011,3	65759,9	7,6	10,9	14,5

Джерело: складено за даними [11].

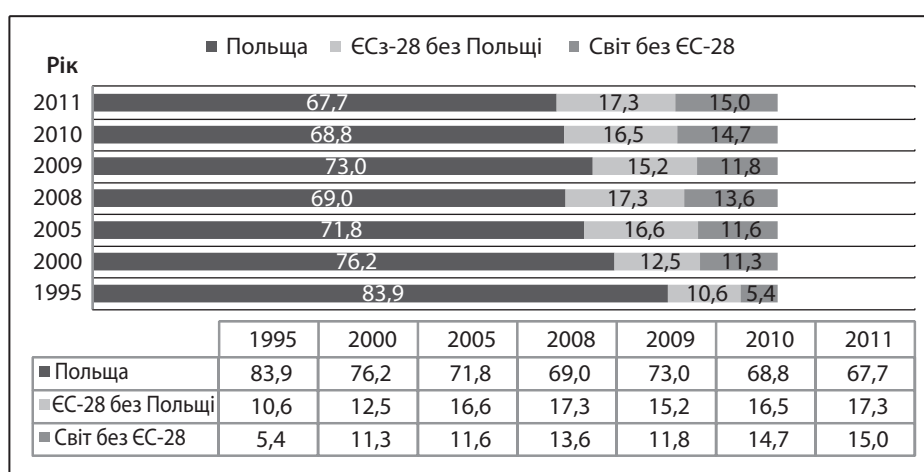

Рис. 3. Географічна структура експорту доданої вартості Польщі, %

Джерело: складено за даними [11].

вив 4,9 млрд дол. США, у 2011 р. – 68,9 млрд дол. США, загальний обсяг експорту Польщі, відповідно, 30,9 та 213,6 млрд дол. США [11]. Тобто питома вага іноземної доданої вартості в структурі польського експорту зростає з 16 до 32,3%. У галузевому вимірі найвищих показників щорічного приросту експорту іноземної доданої вартості було досягнуто у виробництві електричних та оптичних приладів, транспортного обладнання, хімічної та мінеральної продукції (табл. 2).

Протягом досліджуваного періоду відбулася зміна галузевої структури польського експорту, зріс його технологічний рівень. Значно збільшилася частка транспортного обладнання, електричних та оптичних приладів, хімічної та мінеральної продукції, машин та обладнання, тобто тих галузей, де зростання частки іноземної доданої вартості в структурі експорту було найшвидшим. Водночас, скоротилася питома вага текстильної продукції, одягу та взуття, продукції добувної промисловості та сільського господарства (рис. 4).

Динаміка обсягів доданої вартості різного походження у структурі експорту Польщі схожа і в загальних

рисах збігається з динамікою валового обсягу експорту. Втім, є і характерні відмінності. Так, у період глобальної фінансово-економічної кризи у 2008 р. обсяг доданої вартості польського походження в структурі як споживання, так і експорту скоротився більшою мірою, ніж обсяг доданої вартості закордонного походження.

Таким чином, можна стверджувати про поглиблення структурних реформ в економіці Польщі за умови її євроінтеграції. Протягом періоду, що досліджується, відбулося значне поглиблення інтеграції Польщі в ГЛСВ, про що свідчить зростання питомої ваги іноземної доданої вартості в структурі споживання Польщі – в 1,7 разу, у структурі експорту – більш як у 2 рази. До того ж, частки доданої вартості країн – не членів ЄС у структурі експорту та споживання Польщі зростали вищими темпами, ніж аналогічні частки країн ЄС, а це йде врозріз із загальноприйнятою тезою про те, що регіональна інтеграція приводить до більш динамічного зростання обсягів торгівлі всередині угруповання в порівнянні з торгівлею з третіми країнами. Хоча, на-

Таблиця 2

Галузева структура та динаміка експорту доданої вартості Польщі

Вид діяльності	Походження доданої вартості польського експорту, млн дол. США, (2011 р.)			Середньорічний приріст за 1995–2011 рр., %		
	Польща	ЄС-28 без Польщі	Світ без ЄС-28	Польща	ЄС-28 без Польщі	Світ без ЄС-28
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	743	59	38	6,7	10,2	12,7
Добувна промисловість	1669	148	95	6	6,8	10,1
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1668	148	98	12,1	17	18,6
Текстильне виробництво	2080	310	122	2,4	5,4	12,8
Деревообробна промисловість, поліграфія	1221	144	67	10,1	15,6	17,5
Хімічна промисловість, виробництво неметалевих виробів	2963	437	262	12,1	17,6	22,4
Металургія та виготовлення виробів з металів	2573	436	248	9,5	15,1	18,5
Машини та обладнання, включені до інших угруповань	1064	193	78	13,1	17,7	21,8
Виробництво електронної та оптичної продукції	1496	306	137	12,3	17,8	24,6
Транспортне устаткування	1828	416	163	14,3	20,8	24,3
Виробництво, включене до інших угруповань; переробка	936	131	62	10,2	16,1	19,7
Постачання електрики, газу та води	157	14	14	8,9	10,3	15,5
Будівництво	163	21	10	21,5	24,4	28,7
Бізнес послуги	7166	518	279	12,1	14,1	17,9
Комунальні, соціальні та персональні послуги	238	11	6	18,9	24,5	26,5
Усього	25964	3290	1679	11,3	16,3	20,2

Джерело: складено за даними [11].

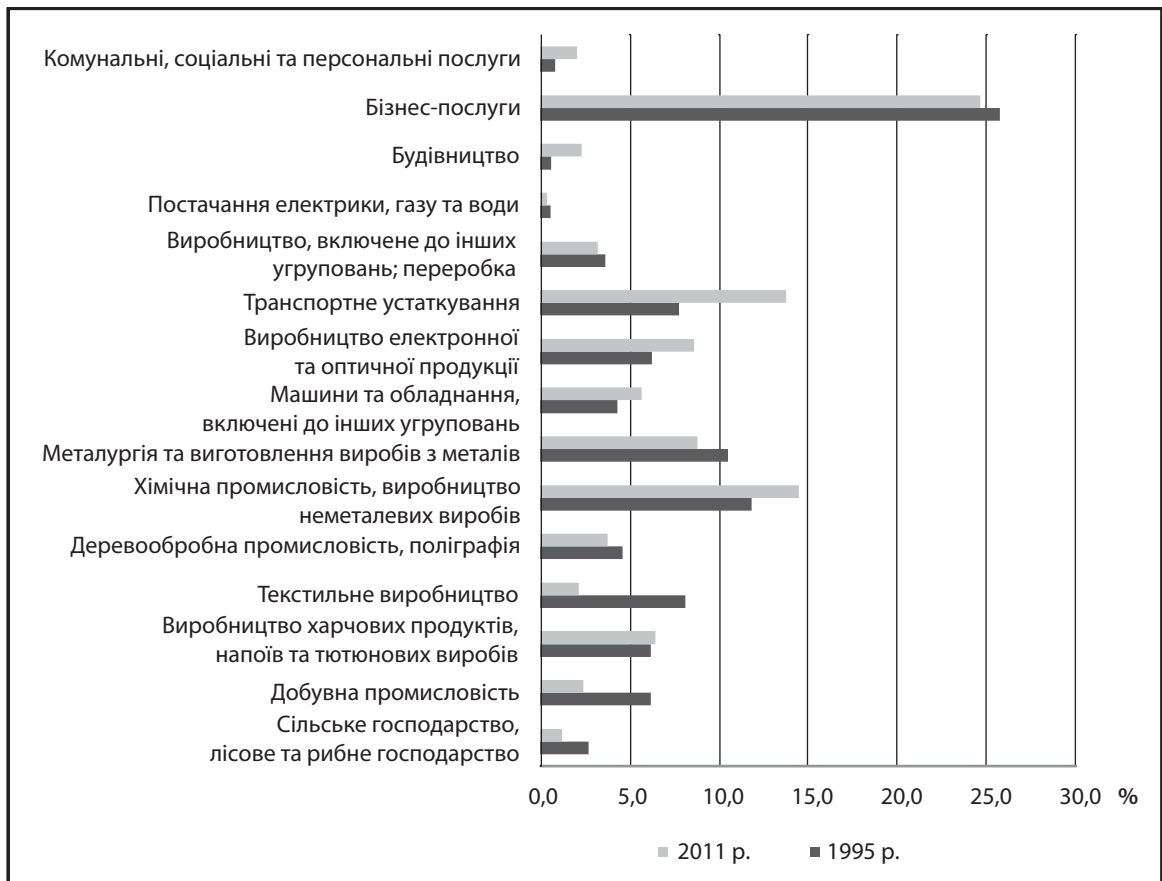

Рис. 4. Динаміка галузевої структури експорту Польщі, %

Джерело: складено за даними [11].

певне, це можна пояснити досить ліберальною зовнішньоторговельною політикою ЄС і значним посиленням ролі країн, що розвиваються, у світовій економіці в цілому та міжнародній торгівлі, зокрема.

Успішний досвід європейської інтеграції Польщі, підвищення рівня залученості польського виробництва до глобальних мереж створення вартості, технологічне ускладнення виробництва та експорту стали можливими завдяки дії комплексу взаємопов'язаних чинників. Ключову роль, на наш погляд, відіграє цілісна довгострокова державна політика структурного реформування та підвищення технологічного рівня національної економіки. Відтак, використання польського досвіду в практиці економічного реформування України та її європейської інтеграції має враховувати першочерговість відстоювання національних економічних інтересів.

Стратегічні переваги від євроінтеграції України можливі за кількох принципових передумов. До числа найбільш актуальних і значущих належить підвищення рівня економічної свободи (зараз 162 місце у світі серед 178 країн [4]), що забезпечить створення нових видів бізнесу, нових робочих місць.

Усе ще незадовільною залишається інвестиційна привабливість країни у світі. Згідно з рейтингом умов ведення бізнесу [5], Україна посіла 80 місце в числі 190 країн. Позитивні зрушення проти попереднього періоду відбулися в законодавчому забезпеченні захисту прав інвестора, забезпеченні виконання контрактів, реєстра-

ції підприємств. Разом з тим, значно обмежують інвестиційні можливості бізнесу процедури з вирішення неплатоспроможності, отримання дозволів на будівництво, реєстрації власності, отримання кредитів, оподаткування, міжнародної торгівлі.

ВИСНОВКИ

Поширення глобальних мереж створення вартості трансформувало архітектуру світової економіки, змінюючи масштаби та напрямки глобальних потоків товарів, послуг і капіталів. Це створює значні можливості для країн, які зможуть інтегруватися в ГЛСВ та отримувати від цього вигоди, пов'язані з розширенням та диверсифікацією зовнішньої торгівлі, доступом до капіталів, технологій та передової управлінської практики.

Досвід Польщі ілюструє позитивний вплив структурних реформ, здійснених у процесі європейської інтеграції, на інтеграцію в ГЛСВ. Стрімке зростання часток іноземної доданої вартості в структурі споживання та експорту Польщі супроводжувалося зростанням технологічного рівня польського експорту, зниженням питомої ваги в його структурі традиційних виробництв та збільшенням частки продукції середньо- та високотехнологічних виробництв.

Європейська інтеграція є ключовим фактором зовнішньої політики України, втім, це не має бути самоціллю. Структурні зміни в економіці країни, що пов'язані з поглибленням співробітництва із ЄС, у тому числі,

у контексті Угоди про Асоціацію, потрібно розглядати як інструмент, націлений на загальне підвищення якості інституційного середовища, покращення умов ведення бізнесу. Це, своєю чергою, сприятиме більш широким можливостям інтеграції вітчизняної економіки в ГЛСВ, про що свідчить і досвід Польщі, де темпи зростання імпорту доданої вартості з-за меж ЄС, з подальшим її споживанням та експортом, значно перевищували аналогічні показники імпорту з країн ЄС. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Гужва І. Ю., Онищенко В. П. Глобальні ланцюги доданої вартості та інтеграція до них України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Серія: Економічні науки. 2015. № 3 (80). С. 10–19.

2. Іванов І. Є. Показники інтеграції національної економіки в глобальні ланцюги доданої вартості. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. Серія: Економічні науки. 2015. № 5-6 (82-83). С. 68–75.

3. Самоїленко Л. Б. Вплив глобальних ланцюгів доданої вартості на українську індустрію інформаційних технологій. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4834>

4. 2016 Index of Economic Freedom. URL: <http://www.heritage.org/index/>

5. Doing Business 2017. URL: <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>

6. Global Value Chains and Development: Investment and Value Added Trade in the Global World // United Nations Conference on Trade and Development. Geneva: UNCTAD, 2013. 40 p. URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diae2013d1_en.pdf

7. Global Value Chains in a Changing World / Edited by Deborah K. Elms and Patrick Low/Fung Global Institute (FGI), Nanyang Technological University (NTU), and World Trade Organization (WTO). 2013. 436 p. URL: http://www.cggc.duke.edu/pdfs/2013-07_Elms&Low_eds_GlobalValueChains_in_a_ChangingWorld_WTO.pdf

8. OECD, WTO and World Bank Group. Global Value Chains: Challenges, Opportunities, and Implications for Policy. 2014. URL: http://www.oecd.org/tad/gvc_report_g20_july_2014.pdf

9. Stephenson Sh. Global Value Chains: The New Reality of International Trade. E15 Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum. 2014. URL: http://www.ictsd.org/sites/default/files/research/E15_GVCs_BP_Stephenson_FINAL.pdf

10. Taglioni D., Winkler D. Making Global Value Chains Work for Development/World Bank Group. 2016. 289 p. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/24426>

11. Trade in Value Added (TiVA): Origin of Value Added in Final Demand. URL: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA2015_C3

12. Trade in Value Added: Poland. URL: https://www.oecd.org/sti/ind/tiva/CN_2015_Poland.pdf

13. WTO. World Trade Report 2014 // Trade and Development: Recent Trends and the Role of the WTO. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report14_e.pdf

REFERENCES

“Doing Business 2017”. <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>

“Global Value Chains and Development: Investment and Value Added Trade in the Global World” United Nations Conference on Trade and Development. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diae2013d1_en.pdf

“Global Value Chains in a Changing World”. http://www.cggc.duke.edu/pdfs/2013-07_Elms&Low_eds_GlobalValueChains_in_a_ChangingWorld_WTO.pdf

Huzhva, I. Yu., and Onyshchenko, V. P. “Hlobalni lantsiuhy dodanoi vartosti ta intehratsiia do nykh Ukrainy” [The global chain of added value and integration of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. Serii: Ekonomichni nauky, no. 3 (80) (2015): 10-19.

“2016 Index of Economic Freedom”. <http://www.heritage.org/index/>

Ivanov, I. Ye. “Pokaznyky intehratsii natsionalnoi ekonomiky v hlobalni lantsiuhy dodanoi vartosti” [Indicators of integration of national economies into global value chains]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. Serii: Ekonomichni nauky, no. 5-6 (82-83) (2015): 68-75.

“OECD, WTO and World Bank Group. Global Value Chains: Challenges, Opportunities, and Implications for Policy”. http://www.oecd.org/tad/gvc_report_g20_july_2014.pdf

Samoilenko, L. B. “Vplyv hlobalnykh lantsiuhiv dodanoi vartosti na ukrainsku industriiu informatsiinykh tekhnolohii” [The impact of global chains of added value in Ukrainian industry of informational technologies]. *Efektivna ekonomika*. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4834>

Stephenson, Sh. “Global Value Chains: The New Reality of International Trade. E15 Initiative”. http://www.ictsd.org/sites/default/files/research/E15_GVCs_BP_Stephenson_FINAL.pdf

Taglioni, D., and Winkler, D. “Making Global Value Chains Work for Development” World Bank Group. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/24426>

“Trade in Value Added (TiVA): Origin of Value Added in Final Demand”. http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA2015_C3

“Trade in Value Added: Poland”. https://www.oecd.org/sti/ind/tiva/CN_2015_Poland.pdf

“WTO. World Trade Report 2014” Trade and Development: Recent Trends and the Role of the WTO. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report14_e.pdf